

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

PRAWO KULTURY

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

KRÓTKI KURS WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ MATERIAŁY DLA UCZELNI

Wykład 2.

**Zakres przedmiotowy i podmiotowy prawa autorskiego
(utwory, rodzaje utworów, prawa pokrewne)
Autorskie prawa osobiste i majątkowe**

Kiedy mamy do czynienia z utworem?

Utworem jest zgodnie z literą ustawy:

*każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze,
ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości,
przeznaczenia i sposobu wyrażenia.*

Przy określaniu, czy rezultat twórczej aktywności autora jest utworem w sensie prawnym, **nie ma znaczenia wartość artystyczna lub materialna** jego pracy ani cel jej powstania. Nawet najbardziej grafomański wiersz w systemie prawa autorskiego uzyska taką samą ochronę jak poezja Miłosza.

Cechą pozwalającą uznać, że mamy do czynienia z utworem, jest **indywidualny charakter** działalności twórczej.

Aby zrozumieć tę zasadę, spróbujmy zanalizować przykład obrazu Vincenta van Gogha
Taras kawiarni La Guinguette na Montmartrze:

Przyjmuje się, że działalność twórcza musi zawierać znamiona **oryginalności** i **indywidualności**. To, że obraz przedstawia taras kawiarni nie oznacza, że nie jest oryginalny, chociaż wielu artystów mogło korzystać z tego widoku.

Obraz van Gogha nie jest kopią innego utworu, posiada swój **indywidualny charakter**, styl rysowania, dobór perspektywy, kolorów i inne jego cechy wynikają bezpośrednio z wyborów malarza, są odbiciem jego, subiektywnego i twórczego działania.

Utwór jest chroniony od chwili, w której zostanie w jakiegokolwiek postaci **ustalony**.

Sformułowanie „**forma ustalona**” ma dość szerokie znaczenie, ale w praktyce wystarczy przyjąć, że utworem jest informacja w jakiś sposób **uzewnętrzniona**:

- nagranie na taśmie magnetycznej
- obraz na kliszy fotograficznej
- plik na komputerze
- zapis na kartce papieru
- wykonanie nieprowadzące do powstania materialnego nośnika (np. wygłoszenie, zaśpiewanie)

Warto pamiętać, że:

- system prawa autorskiego obejmuje takie utwory jak: *wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe), plastyczne, fotograficzne, lutnicze, wzornictwa przemysłowego, architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne, muzyczne i słowno-muzyczne, sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne, audiowizualne (w tym filmowe)*
- prawo autorskie **nie chroni idei**, odkryć, procedur, metod i zasad działania oraz koncepcji matematycznych. Chroniony jest **sposób wyrażenia idei**
- utwór jest **niematerialny**. Nie jest nim kartka papieru czy fizyczne ślady pociągnięć ołówkiem układające się w wizerunek postaci. Kartka papieru to tylko nośnik informacji, medium przy pomocy którego rozpowszechniany jest niematerialny utwór

Rodzaje utworów

Ustawa wprowadza rozróżnienie między:

- utworami pierwotnymi
- utworami zależnymi (opracowania, adaptacje)

Utwór zależny ma w sobie jakiś twórczy wkład nowego autora, ale korzysta też z elementów utworu pierwotnego (macierzystego).

Przykłady utworów pierwotnych i zależnych:

utwór pierwotny	utwór zależny
<i>Hobbit, czyli tam i z powrotem</i> J. R. R. Tolkiena (1937 r)	Tłumaczenie Marii Skibniewskiej (1960)
<i>Voodoo People</i> (utwór grupy The Prodigy z 1994 r)	<i>Voodoo People</i> (remiks przygotowany przez The Chemical Brothers wydany na tym samym albumie)
<i>Kubuś Puchatek</i> A. A. Milne'a (1926 r)	Scenariusz przedstawienia teatru dziecięcego przygotowany na podstawie książki

Warto pamiętać, że:

- system utworów zależnych może być bardzo skomplikowany - na bazie istniejących już utworów zależnych mogą powstać kolejne np:
 - ✓ **oryginał książki** w języku angielskim
 - ✓ **scenariusz filmowy** w języku angielskim na bazie książki
 - ✓ **polskie tłumaczenie listy dialogowej** w wydaniu DVD filmu
 - ✓ **gra komputerowa** z listą dialogową na bazie scenariusza filmu
 - ✓ **tłumaczenie listy dialogowej** gry
- na każdym etapie twórcy opracowania, przeróbki czy adaptacji uzyskać muszą **odpowiednią zgodę na rozpowszechnianie utworów zależnych** ze strony uprawnionego do oryginalnego utworu

Warto pamiętać, że:

- od utworów zależnych odróżnia się **utwory inspirowane**. Utwór inspirowany jest utworem samodzielny, posiadającym oryginalne twórcze elementy, czerpiącym jedynie inspirację z innego utworu
- do rozpowszechniania utworu inspirowanego **nie jest konieczna zgoda** podmiotu uprawnionego do dzieła, które było źródłem inspiracji
- **utworami nie są**: akty normatywne (np. ustawy) lub ich projekty, dokumenty urzędowe, urzędowe materiały, znaki i symbole, opublikowane opisy patentowe lub ochronne, proste informacje prasowe, idee, odkrycia, procedury, metody i zasady działania, koncepcje matematyczne

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

PRAWO KULTURY

Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Prawa pokrewne

Prawa pokrewne to prawa przysługujące podmiotom, którym nie można przypisać twórczego wkładu w sam utwór, a jedynie tylko poniesienie pewnego nakładu inwestycyjnego

Chronią głównie interesy podmiotów, które uczestniczą w procesie **przekazywania utworu publiczności** np. aktorów, recytatorów, dyrygentów, tancerzy, inżynierów dźwięku.

Prawami pokrewnymi są:

- prawa do **artystycznych wykonań**
- prawa do **fonogramów i wideogramów**
- prawa do **nadań programów**
- prawa do **pierwszych wydań** (a także do wydań naukowych i krytycznych)
- prawa do **wydań naukowych i krytycznych**

Podobnie jak prawa autorskie, prawa pokrewne **są ograniczone czasowo.**

Wygasają one:

- z upływem **50 lat** następujących po roku, w którym artystyczne wykonanie ustalono
- z upływem **50 lat** następujących po roku, w którym fonogram/wideogram został sporządzony
- z upływem **50 lat** następujących po roku pierwszego nadania programu
- **30 lat** od publikacji wydania naukowego i krytycznego
- **25 lat** od pierwszej publikacji lub rozpowszechnienia niepublikowanego dotąd utworu do którego prawa już wygasły

Autorskie prawa osobiste i majątkowe

Prawo autorskie dotyczy zarówno kwestii związanych z samym **autorstwem utworu**, jak i związanych z **wykonywaniem monopolu prawnautorskiego**.

Dlatego prawa autorskie dzielimy na dwa podstawowe rodzaje:

- **prawa osobiste**
- **prawa majątkowe**

Autorskie prawa osobiste określają podstawowe zasady wykorzystywania utworów.

Zaliczamy do nich takie prawa jak:

- prawo do autorstwa
- prawo do podjęcia decyzji o pierwszym udostępnieniu swojego dzieła publiczności
- prawo do integralności swoich utworów
- prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu

Autorskie prawa osobiste:

- są bezpośrednio związane z osobą autora
- dotyczą osobistej relacji twórcy z utworem
- są nieograniczone w czasie
- nie można z nich zrezygnować ani nikomu przekazać, zawsze przysługują twórcy

Istotą **majątkowych praw autorskich** jest przyznanie ich posiadaczowi monopolu na korzystanie z utworów.

Autorskie prawa majątkowe:

- nie są zawsze ani nierozzerwalnie związane z autorem
- dotyczą dysponowania utworem i zarabiania na jego rozpowszechnianiu lub na innej formie wykorzystania
- dają prawo kontroli nad korzystaniem z utworu
- są ograniczone w czasie
- mogą być przeniesione przez autora w ramach umowy o przeniesieniu praw lub w ramach spadku, we wskazanych w ustawie przypadkach przysługują innej osobie niż twórca, uprawniony może upoważnić inną osobę do korzystania z nich (licencja)

Porównanie autorskich praw osobistych i majątkowych

Autorskie prawa osobiste	Autorskie prawa majątkowe
bezpośrednio związane z osobą autora	pośrednio związane z osobą autora
dotyczą relacji twórcy z utworem	dotyczą dysponowania utworem i zarabiania na jego rozpowszechnianiu lub na innej formie wykorzystania
umożliwiają zachowanie niemajątkowej więzi z utworem	dają prawo kontroli nad korzystaniem z utworu
nieograniczone w czasie	ograniczone w czasie
nie można z nich zrezygnować ani nikomu przekazać	mogą być przeniesione przez autora w ramach umowy o przeniesieniu praw lub w ramach spadku, we wskazanych w ustawie przypadkach przysługują innej osobie niż twórca, uprawniony może upoważnić inną osobę do korzystania z nich (licencja)

Dziękujemy za uwagę.

Wszystkie zagadnienia poruszane na dzisiejszych zajęciach znajdują się w **rozdziale 2** podręcznika dostępnego na stronie: <http://prawokultury.pl/kurs/>

Na następnych zajęciach przedstawione zostaną zagadnienia związane z **okresem ochrony utworu, domeną publiczną, dozwołonym użyciem prywatnym i publicznym oraz prawem cytatu, plagiatem i odpowiedzialnością za naruszenie praw autorskich.**

Prezentację opracowała Magdalena Biernat na podstawie podręcznika *Krótki kurs własności intelektualnej. Materiały dla uczelni*
<http://prawokultury.pl/kurs/>

